

REISEBREV FRA ST. PETERSBURG

Av Hannah Monsrud Sandvik

The Karamazovs are not scoundrels but philosophers, because all real Russian people are philosophers ...

- Dmitry Karamazov, The Brothers Karamazov

En av de mest treffende beskrivelsene jeg har lest av Russland stammer fra Winston Churchill, som en gang illustrerte landet som «a riddle wrapped in a mystery inside an enigma». Hvordan i det hele tatt å tilnærme seg et så gåtefullt land, som ikke er lenger unna enn at vi deler en 196 kilometers grense med dem i nord? For å forstå det som gjerne kalles «den russiske sjel», må man pløye gjennom den enorme beitemarken som inneholder landets historie, kultur og filosofiske tradisjoner, og helst oppnå en beherskelse av språket. En nasjon er hva den er i kraft av folkets bevissthet, deres måte å tenke på, tradisjoner og kultur, som har fått utvikle seg i løpet av århundrer av historie. Russlands beitemarker kan jeg ikke skryte på meg å ha erobret, men så vil jeg heller ikke påstå at jeg ikke er i nærheten av noen forståelse av dette landet. Hverdagshendelser og vandring gatelangs gir meg fremdeles en obstfeldersk følelse av å ha havnet på feil klode, og om jeg så skulle tilbringe resten av mine dager her, tror jeg alltid jeg vil være en utlending.

«We are not in Kansas anymore»

Mitt første møte med Russland involverte, som en lett kan tenke seg, en større kvantitet papirer, signaturer og stempler. Realiseringen av utvekslingsprosjektet mitt innebar en god del stafettløping på HF, en lengre brevveksling med universitetet i St. Petersburg og dokumenter i øst og vest. Jeg ankom St. Petersburg den siste dagen i august. Den samme sommeren hadde jeg tilbrakt tre uker i Minsk i Hviterussland for å få en introduksjon til russisk, så jeg følte at jeg ikke stilte helt uforberedt. Dette viste seg å være en litt for optimistisk innstilling, men det er viktig å være positiv, særlig i Russland. Noen uker før avreise hadde jeg fått beskjed om at studentboligblokken jeg hadde tenkt å bo i, var under restaurasjon, og at jeg ikke kunne bo der. Derfor hadde jeg planlagt midlertidig innlosjering hos en bekjent av en kollega av min far, som tidligere hadde vært

i Norge, og planla å ta det derfra. Ved ankomst på flyplassen møtte jeg to jusstudenter fra Bergen, som skulle delta i samme program som meg. Etter en taxitur organisert av universitetet, havnet vi ved studenthostellet vi hadde fått beskjed om at vi ikke kunne bo på, tydelig i full virksomhet og uten tegn til restaurasjonsarbeid. Her forlot taxien oss, og vi gikk inn og brukte lang tid på å forklare i resepsjonen at vi egentlig ikke skulle bo der. Den påfølgende første uken gikk med til å komme meg inn i systemet på universitetet og jakte på leilighet, mens jeg bodde på sofaen til et elskverdig russisk ektepar. For å gjøre en lang historie kort, bor jeg nå et steinkast unna Vinterpalasset sammen med ei jente fra Frankrike, ei russisk jente og en amerikaner. Jeg studerer russisk ved St. Petersburg State University sammen med en gruppe andre utlendinger. 20 undervisningstimer i uka samles vi ved Smolny katedralen, et gammelt kvinnekloster, og arbeider med grammatikk, konversasjon, fonetikk og lesing i små grupper sammen med våre russiske lærere. På skolen har vi en liten lesesal og et mindre bibliotek, som jeg stort sett er den eneste brukeren av, og en kafé med altfor lang kø, som jeg er litt skeptisk til, særlig etter at katten som brukte å vanke rundt der forsvant. Jeg tar bussen til skolen på en halvtime og bruker gjerne den dobbelte tiden eller mer på veien hjem grunnet det daglige trafikkaoset. Da kan man like gjerne gå, når været tillater det, og kjenne litt på St. Petersburg mens man vandrer gatelangs.

«Unnskyld, jeg forstår ikke»

Den første tiden i et nytt land der en ikke snakker språket innebærer nødvendigvis en hel del forvirring og misforståelser. Den eneste måten å overkomme denne utfordringen på er åpenbart å lære seg språket, men Rom ble som kjent ikke bygd på en dag, og jeg jobber fremdeles med saken. Når man ikke forstår og ikke kan kommunisere, er det lett å bli feid av banen og bli overlatt til seg selv og en følelse av uoverkommelighet og fortvilelse. Mange opplever rusere som uvennlige, nesten litt fiendtlige, og det er ingen tvil om at de ser litt småsure ut når man studerer dem der de vandrer gatelangs, tar buss eller metro. Ofte tar det litt

tid å komme gjennom til russerne, men jeg har opplevd at parallelt som jeg fikk et bedre grep om språket, kom jeg litt nærmere russerne også. Russerne er et hjelpsomt folkeslag. Som da jeg lette etter nærmeste postkontor, og spurte en mor og datter om veibeskrivelse på særdeles gebrokkent russisk. De endte opp med å snu, og gå i motsatt retning sammen med meg i over en halvtime helt til postkontoret var rett rundt hjørnet. Personlig er jeg håpløs til å finne veien og aner stort sett ikke hvor jeg befinner meg når jeg er på vei til et nytt sted, men hva gjør vel det, når enhver *baboshka* med respekt for seg selv er et levende kart? Eller da jeg kom tilbake til St. Petersburg etter juleferie i Norge med en litt tung koffert, og fikk hjelp av en russer fra metrostasjonen og fram til inngangsdøra til leiligheten min. Russiske menn er ofte opptatt av å være gentlemen.

Et av de mest interessante fonetiske aspektene ved russisk er konsonantene, som forekommer med eller uten palatalisering, noe som gjør at hver konsonant blir enten *hard* eller *myk*. I et forsøk på å karakterisere den russiske nasjonalkarakteren er dette aspektet ved konsonantene en god illustrasjon; også russerne framstår som enten harde eller myke. Jeg vil ikke gå så langt som en av lærerne mine, og hevde at det er en nødvendig sammenheng mellom dette aspektet ved språket og russernes mentalitet, men sikkert er det at språket og mentaliteten har felles karakteristikk. Russernes hissige temperament, for eksempel, er beryktet, men samtidig er de et tålmodig folkeslag. De kan holde ut de mest urettferdige forhold i lang tid, helt til en dråpe får begeret til å renne over og de eksploderer. Vi snakker krig og fred i alle livets sfærer. Et annet aspekt ved russernes nasjonale karakter fanges godt i et sitat av Dostojevskij: «Russian people are altogether spacious people, just like their land, and extremely inclined to the fantastic and disorderly». Russland er et stort land, for stort til å rekke å få en oversikt over i løpet av et liv. Det sies at dette forklarer russernes tendenser til å være sjenerøse og spontane, deres ekstreme personlighet, samt deres uforutsigbarhet og mangel på orden. Denne ekstreme personligheten har også blitt forklart med det ekstreme været, fra de varme somrene til de iskalde Sibirvintrene. Den russiske sjelen forblir litt vanskelig å gripe fatt i og beskrive, som også er naturlig i et så stort lang med så mange mennesker. Men også fra et lingvistisk ståsted er det russiske liksom ubestemt. Adjektivet «russisk», og navnet på nasjonaliteten russisk, er nemlig et og samme ord, i motsetning til de andre nasjonalitetene. For eksempel vil man kalle et objekt fra Frankrike «frantsuzskii», mens er fransk person kalles «frantsuz». Russisk er det eneste unntaket fra denne regelen, og det finnes et ordtak som sier at russerne ikke tilskri-

ver seg noen tilhørighet, men «adjektiverer» seg gjennom tilhørigheten til staten, det politiske partiet, tsaren eller lignende («Росски сам себе не принадлежить, а всегда прилагается к цари, к парти, к государстви, и.т.д»).

«Living in St. Petersburg is like sleeping in a grave»

Trass i disse pessimistiske ordene fra poeten Mandelstram, som endte sine dager i Stalins fangenskap, føler jeg at han har klart å fange litt av atmosfæren ved St. Petersburg, som ofte kalles «den nordlige hovedstad». En venn av meg sa en gang at han kunne tenke seg at St. Petersburg er sånn som Hamsuns Kristiania, i betydningen at man ikke kan forlate byen uten å få merker av den. Etter over et halvt år i denne byen, kan jeg bekrefte at det stemmer, i alle fall for min egen del. Trass i de rette gatene og den oversiktelige planstrukturen er St. Petersburg, som Boris Grois sa det, en by sjelen forsvinner i. Peter den Store ønsket seg et vindu mot Europa; han beundret europeisk kultur og arkitektur, og ønsket at St. Petersburg skulle bli et slags Russlands Venezia, med sine broer og kanaler. St. Petersburg er derfor ikke en russisk by, men dette bør ikke tolkes i betydningen at St. Petersburg er en blass kopi av europeisk arkitektur. Byen er storslagen på alle mulige måter. Det er en kulturby av dimensjoner og dette er russerne veldig stolte av. Under blokaden av Leningrad, fortsatte biblioteker, museer og filharmonier å fungere som normalt. Det fantes ikke nok mat i byen, og museumsarbeiderne døde på jobb av sult, men de klarte å bevare alle kunstobjekter gjennom hele blokaden. Russerne er svært sta og disiplinerte når de vil, og tar ideen om å lide for kunsten til et nytt nivå.

Historiene fra Russland er allerede mange, og de vokser stadig i antall. Jeg har fått anledning til å stifte bekjentskap med et land som har veldig mye å by på, og med tidens hjelp har jeg tro på at bekjentskapet kan utvikle seg til et varig vennskap. På russisk finnes det tre ord for å uttrykke forholdet mellom mennesker; *знакомы* (bekjent), *приятель* (en person du ofte tilbringer tiden med), og til sist *друг*, som er en nær venn. Jeg har sannsynligvis et stykke igjen å klatre på denne bekjentskapsstigen før Russland og jeg blir venner.

«Russia cannot be understood with the mind alone
No ordinary yardstick can span her greatness:
She stands alone, unique –
In Russia, one can only believe»
- Fyodor Ivanovich Tyutchev

From Russia with Love,
Hannah